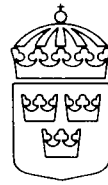

Kulturutskottets betänkande

1986/87:5

om vissa lotterifrågor

KrU
1986/87:5

Sammanfattning

I betänkandet behandlas sju motioner om olika lotterifrågor. Flera av motionerna avser förutsättningarna för de rikslotterier som anordnas av folkrörelserna, användningen av statens inkomster av spel och möjligheterna att utnyttja statens organisatoriska resurser för att bl. a. ordna lotterier till förmån för föreningslivet.

Rätten att ordna lotterier med penningvinster är i princip förbehållen staten. Utskottet är inte berett att göra en omprövning i detta hänseende.

Utskottet har inhämtat att företrädare för regeringen ställt sig positiva till att låta utreda frågan om ett folkrörelseägt spelbolag för automatspel samt andra frågor som berör folkrörelsernas lotterier. Utskottet anför vissa synpunkter beträffande inriktningen av översynsarbetet.

Utskottet kan inte förorda att det ordnas extralotterier till förmån för föreningslivet inom Penninglotteriets ram eller att det tas ett riksdagens initiativ till ett lotteri för att finansiera Gamla stans återstående upprustning. I sistnämnda hänseende hänvisar utskottet bl. a. till de stödformer som finns inom bostadssektorn.

Främst med hänvisning till att riksdagen i allmänhet avvisat krav på specialdestinering av vissa inkomster på statsbudgeten avstyrks motioner om inrättande av en kultur- och folkrörelsefond baserad på vinstmedel från statlig spelverksamhet och om att ett lika stort belopp som tipsmedlen utgör årligen skall tillföras idrotts- och friluftslivet.

Under hänvisning till att ett utvärderingsarbete nu inletts inom justitiedepartementet avstyrker utskottet tre motioner om utvärdering eller upphävande av automatspelslagen.

Vid betänkandet har fogats två reservationer och ett särskilt yttrande.

Motionerna

I motion 1985/86:Kr201 av Lars Ernestam (fp) och Kenth Skårvik (fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om förbättrade möjligheter för rikslotterierna och om inrättande av extra föreningslotterier inom Penninglotteriets verksamhet.

I motion 1985/86:Kr233 av Erkki Tammenoksa m. fl. (s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att igångsätta ett riksomfattande lotteri för att finansiera Gamla stans återstående upprustning.

I motion 1985/86:Kr256 av Göran Magnusson (s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvärdering av lagen om automatspel.

I motion 1985/86:Kr268 av Karl Boo m. fl. (c) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrk. 8), att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om inrättande av en kultur- och folkrörelsefond baserad på vinstmedel från statlig spelverksamhet.

I motion 1985/86:Kr298 av Margareta Andrén (fp) och Bengt Rosén (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel.

I motion 1985/86:Kr307 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrk. 2), att riksdagen hos regeringen begär förslag om att överskottet av tipsmedlen på sikt skall överföras som stöd till idrotten i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1986/87:Ju102 av Allan Ekström (m) yrkas att riksdagen beslutar att upphäva lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel.

Motionen, som väckts med anledning av proposition 1986/87:6 om förverkande m. m., har överflyttats från justitieutskottet till kulturutskottet.

Lotterilagstiftningen, m. m.

Allmänt

Den 1 januari 1983 trädde lotterilagen (1982:1011) i kraft. Lagen bygger i väsentliga delar på bestämmelserna i den tidigare gällande lotteriförordningen (1939:207). Sälunda får traditionella lotterier, automatspel, roulettspel och bingospel m. m. i princip anordnas endast efter tillstånd. Huvudregeln är alltså att behållningen skall tillfalla ideella ändamål eller gå till det allmänna. I den nya lagen har på olika punkter skrivits in den praxis som har utbildats vid tillståndsgivning enligt de tidigare reglerna. För lokala ideella föreningar innebar den nya lagstiftningen vissa förenklingar. Lotterinämnden har fått en central ställning i fråga om tillståndsgivning enligt lotterilagen.

Bestämmelserna i lotterilagen visade sig snart medföra problem i vissa avseenden. Som en följd härav beslöt riksdagen efter förslag i proposition 1983/84:45 om vissa ändringar i lotterilagen, som trädde i kraft den 1 januari 1984 (KrU 1983/84:11, rskr. 1983/84:117, SFS 1983:1083). I en ny paragraf i lotterilagen (17 a §) intogs bestämmelser som gör det möjligt att utan tillstånd anordna s. k. tillståndslotterier med efterhandsdragning. I lagstiftningsärendet beslöts vidare bl. a. att insatsernas värde i s. k. frisektorlotterier (14 §) skulle få uppgå till högst tio kronor i stället för högst två kronor.

Enligt 4 § lotterilagen får lotteri om pengar eller pengars värde inom landet inte utan särskilt tillstånd av regeringen anordnas för allmänheten i andra fall eller annan ordning än som anges i lagen. De möjligheter att ordna lotterier om pengar som lagen medger är starkt begränsade. Penningvinster får således utgå endast i vissa lotterier – roulettspel, kortspel, tärningsspel och automatspel på fartyg i internationell trafik – och högsta vinstbeloppet på varje vinstmöjlighet i sådana spel är låga utom då det gäller automatspel, där vinsternas storlek inte maximeras i lagen.

Regeringen har meddelat tillstånd till vissa lotterier med penningvinster, nämligen i första hand lotterier som ordnas av de statliga bolagen Svenska Penninglotteriet AB och AB Tipstjänst samt totalisatorvadhållning vid hästtävlingar, som ordnas av AB Trav och Galopp (ATG). Här bör anmärkas att vadhållning i samband med hästtävlingar är att anse som lotteri i lotterilagens mening. Banker har också fått tillstånd att ordna lotterier med penningvinster. Syftet med dessa lotterier är att främja sparandet. I detta sammanhang bör också nämnas att lotterimyndigheten (lotterinämnden) får medge att i s. k. rikslotterier vinster får utgöras av värdepapper (se närmare härom nedan).

Regeringen har vid flera tillfällen avslagit ansökningar om tillstånd att anordna lotterier med penningvinster. År 1973 avslogs en ansökan om ett penninglotteri till förmån för Gamla stans restaurering. År 1984 avslogs en ansökan från Riksföreningen mot cancer – Cancerfonden om ett sådant lotteri. Nyligen har regeringen lämnat utan åtgärd en begäran från kds i Jönköpings län om viss tilläggsavgift vid tippning, vilken avgift skulle tillfalla u-hjälpen.

I särskilda avsnitt (s. 6–8) lämnas en redovisning för de statliga lotteriernas och ATG:s verksamhet.

Bingospel, traditionella lotterier m. m.

Med traditionella lotterier avses lotterier i egentlig mening, dvs. sådana lotterier där antalet insatser och vinster samt värdet av dessa är bestämda i förväg enligt en uppgjord plan. Vinsterna utgörs i allmänhet av varor och presentkort på varor.

I 11 § lotterilagen regleras främst traditionella lotterier och bingospel. Bestämmelserna omfattar dock även vissa övriga lotterier, nämligen motionsbingo och liknande lotterier. Lotterierna får ordnas endast av svenska juridiska personer som är ideella föreningar. Föreningen måste ha till huvudsakligt syfte att främja allmännyttigt ändamål inom landet och i sin verksamhet huvudsakligen tillgodose sådant ändamål. Vissa undantag från de angivna reglerna kan göras.

Enligt 12 § lotterilagen får vinsterna inte utgöras av pengar eller värdepapper. Om lotterierna får bedrivas inom flera län får tillståndsmyndigheten – i sådana fall lotterinämnden – dock medge att vinster utgörs av värdepapper. Föredragande departementschefen uttalade i propositionen med förslag till lotterilag m. m. bl. a. följande:

Det bör ankomma på nämnden att från fall till fall pröva frågan i vilken utsträckning värdepapper bör få förekomma som vinster. Utgångspunkten bör dock, liksom för närvarande, vara att vinsterna i dessa lotterier i allt väsentligt inte skall utgöras av värdepapper. I den mån värdepapper för närvarande förekommer i rikslotterier torde värdet av dessa, inklusive vinstskatten, som regel inte överstiga 10–15 % av vinsternas totala värde. Med hänsyn bl. a. till att varurabatter inte utgår för vinster som utgörs av värdepapper är intresset från lotterianordnarnas sida för vinster av detta slag i viss mån begränsat.

Vid tillståndsprövning enligt 11 § skall särskild hänsyn tas till vilket behov av lotteriinkomster som sammanslutningen kan anses ha för sin verksamhet samt till det utrymme för lotterier som kan antas finnas på marknaden.

Enligt 13 § lotterilagen prövar länsstyrelsen frågan om tillstånd. Om lotteriet skall bedrivas i flera län är dock lotterinämnden tillståndsmyndighet.

S. k. frisektor-lotterier

I 14 § lotterilagen regleras s. k. frisektor-lotterier. Syftet med reglerna är att allmänt sett minska administrationen inom lotteriområdet. Frisektor-lotterier ordnas av sådan ideell förening som avses i 11 § och som är verksam huvudsakligen inom endast en kommun. Värdet av varje insats är begränsat till tio kronor och högsta vinsten till 500 kr. Insatserna får under en tolv månadersperiod uppgå till högst 30 000 kr. Tillstånd meddelas av polismyndigheten. Tillståndet gäller i regel under en treårsperiod.

Vissa bingospel

Då det gäller bingospel är huvudregeln att bingospel får ordnas endast av ideella föreningar med stöd av 11 §. I viss utsträckning får dock bingospel efter tillstånd av länsstyrelsen ordnas i samband med offentlig nöjeställning (16 §). Det är således i sådana fall fråga om bingo som bedrivs kommersiellt.

Lotterier som får ordnas utan tillstånd

Tillställningslotterier får ordnas utan tillstånd under förutsättning bl. a. att insatserna och högsta vinsten är begränsade på visst sätt och att vinstdragningen förrättas i förväg (17 §). Med stöd av dessa bestämmelser får ordnas bl. a. sedvanliga tombolalotterier samt chokladhjul, lyckohjul, pilkastning och bollkastning.

Lotterier enligt 17 § förutsätter förhandsdragning. Efter en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 1984 är det, som ovan nämnts, numera möjligt att med stöd av en ny paragraf i lotterilagen, 17a §, anordna tillställningslotterier med efterhandsdragning.

Då det gäller reglerna för bl. a. automatspel, roulettspel, tärningsspel och kortspel hänvisar utskottet i första hand till lotterilagen och propositionen 1981/82:170.

Lotterinämnden

År 1974 inrättades lotterinämnden (prop. 1974:51, NU 1974:21, rskr. 1974:154). I samband med tillkomsten av lotterilagen permanentades nämnden (se främst prop. 1981/82:170 s. 100 och 314). Enligt förordningen (1982:1012) med instruktion för lotterinämnden är nämnden central förvaltningsmyndighet för frågor om tillämpningen av lotterilagen. Då det gäller lotterinämndens verksamhet m. m. hänvisar utskottet till KrU 1985/86:1 (s. 5).

Lagen (1928:376) om skatt på lotterivinster

Enligt lagen (1928:376) om skatt på lotterivinster utgår skatt för vinst i svenskt lotteri och för vinst vid vinstdragning på här i riket utfärdade premieobligationer. Skattskyldig är den som anordnar lotteriet resp. den som utfärdar premieobligationerna. Riksskatteverket (RSV) är beskattningsmyndighet.

Skatten utgör 20 % av vinstens värde i fråga om vinst på premieobligation och 30 % av vinstens värde i fråga om annan vinst. Skatt skall dock inte betalas med högre belopp än att av vinsten återstår 100 kr. Skatt skall inte betalas för

1. vinst vid vadhållning genom totalisator vid hästtävlingar,
2. vinst i lotteri, när vinsten inte utgörs av pengar,
3. vinst i sådant spel som ävses i lagen (1972:820) om skatt på spel,
4. vinst som uppgår till högst 100 kr.

Vid beräkning av skattebeloppet skall i vinstens värde inräknas den skatt som belöper på vinsten.

Skatt skall inte betalas för vinster som utfallit på lotter eller obligationer som inte sålts, eller för vinster som inte tagits ut av vinnaren.

De redovisade bestämmelserna som efter en lagändring hösten 1985 har varit i kraft sedan årsskiftet 1985-1986 (prop. 1985/86:46, SkU 1985/86:5, 1985/86:23, SFS 1985:964). Fram till nämnda tidpunkt utgick i viss utsträckning skatt även på varulotterier. Den nya lagstiftningen innebär också att gränsen för skattefria penningvinster höjdes från 50 kr. till 100 kr.

Lotterivinstskatten uppgick år 1984 till 1 037 milj. kr. och år 1985 till 1 231 milj. kr. Den betalas in av riksgäldskontoret, AB Tipstjänst, Svenska Penninglotteriet AB och av de banker som anordnar vinstsparande.

Den vinstskatt som tidigare betalades in för varu- och tombolalotterier uppgick till ca 17 milj. kr. per år.

Enligt rubricerade lag tas totalisatorskatt ut med 11 % av de sammanlagda insatserna upp till 2 600 milj. kr. år 1984, 2 600 milj. kr. år 1985, 2 750 milj. kr. år 1986, 3 050 milj. kr. år 1987, 3 150 milj. kr. år 1988 och med 8 % på överstigande insatser.

Totalisatorskatten uppgick enligt Trav och Galopps årsredovisning år 1984 till 324,2 milj. kr. och år 1985 till 378,8 milj. kr.

Lagen (1972:820) om skatt på spel

Enligt rubricerade lag (omtryckt 1984:157) erläggs spelskatt för sådant roulett- eller bingospel som kräver tillstånd enligt lotterilagen. Kortspel och täringsspel jämföras med roulettspel.

Spelskatt utgår i fråga om roulettspel, för varje kalendermånad då skattskyldighet föreligger, med 6 000 kr. för tillstånd som innebär rätt till spel minst tre dagar varje vecka och med 2 000 kr. för tillstånd i annat fall. Om ett tillstånd avser fler än ett spelbord skall dock nämnda belopp höjas med 3 000 resp. 1 000 kr. för varje spelbord utöver ett. I fråga om bingospel utgår spelskatt med 5,5 % av värdet av erlagda spelinsatser och entréavgifter eller andra avgifter i den mån avgifterna berättigar till deltagande i spelet.

Spelskatten uppgick år 1984 till 97 milj. kr. och år 1985 till 100 milj. kr.

Avgifter enligt lotteriförordningen (1982:1012)

Enligt lotteriförordningen utgår avgift för vissa bevis om tillstånd enligt lotterilagen. En närmare redovisning för avgifterna finns i KrU 1985/86:1 (s. 7).

Aktiebolaget Tipstjänst

Aktiebolaget Tipstjänst började sin verksamhet år 1934. Numera är bolaget helägt av staten. Bolaget anordnar en rad olika vadhållningar och lotterier. Förutom det klassiska Stryktipset ordnas sedan 1983 Måltips, som ersatt poängtipset. Vidare ordnas sedan år 1980 Lotto och, efter introduktion under 1984, Joker, som innebär utlottning på löpnummer som finns tryckta på tips- och lottokupongerna. Extratips i form av stryktips arrangeras jämsides med det ordinarie tipset vissa veckor. Under innevarande höst startar bolaget för en försöksperiod, som sträcker sig till utgången av år 1987, tre nya vadhållningsspel (Lången, Matchen och Toppen).

Under år 1985 uppgick den totala omsättningen till 3 876 milj. kr., varav på Stryktips 1 089 milj. kr., på Måltips 320 milj. kr., på Lotto 1 880 milj. kr., på Joker 578 milj. kr. och på Extratips 8 milj. kr. Under år 1985 höjdes vinnarnas andel från 50 % till 60 % på Stryktips och Måltips (höjningen skedde för att öka fotbollstipsets konkurrenskraft gentemot V 65, se prop. 1983/84:180 s. 22). Totalt erhöll staten en nettovinst från bolaget på 1 143 milj. kr. År 1984 var vinsten 1 045 milj. kr. Vidare inlevererade bolaget 489 milj. kr. i vinstskatt år 1985. År 1984 uppgick vinstskatten till 398 milj. kr.

Det nuvarande tillståndet för bolaget gäller till utgången av år 1988.

Sedan år 1979 har vissa år idrottsrörelsen efter beslut av regeringen erhållit överskottet från viss tipsomgång. Tipstjänsts vinst – som inlevereras till staten – har således minskat i motsvarande mån. I de olika regeringsbesluten har angivits till vilka ändamål medlen skall användas. Sådana ändamål har varit exempelvis stöd till handikappidrotten, stipendier till elitidrottsmän, bidrag till Riksidrottsförbundets anläggning i Vålådalen och bidrag till en kampanj av Korporationsidrottsförbundet. Totalt har idrottsrörelsen erhållit 46,5 milj. kr. i stöd av tipsmedel.

Här bör också nämnas att Tipstjänst också på annat sätt ger ett direkt stöd till idrotten. Förra året anslogs 10 milj. kr. till arenaförbättringar vid elitfotbollsklubbarnas hemmaarenor för att stärka fotbollens och fotbollstipssets konkurrenskraft. Tipstjänst har också tillsammans med Folksam ställt medel till förfogande för en professur i idrottsmedicin vid Karolinska institutet.

Frågan om tipsmedlens användning har behandlats vid en rad tillfällen i riksdagen. Förra våren avtog riksdagen på förslag av kulturutskottet ett motionsyrkande vari yrkades att förslag skulle framläggas om hur ett anslag motsvarande tipsmedlens överskott på sikt skulle tillföras idrotts- och friluftslivet. Utskottet anförde i sitt betänkande KrU 1984/85:12 följande (s.5):

Frågan om tipsmedlen har behandlats vid en rad tillfällen och senast våren 1984 (KrU 1983/84:13). Utskottet hänvisade vid det tillfället till vad utskottet anförde år 1977 (KrU 1976/77:33) om att idrotten har rätt till ett betydande samhällsstöd oberoende av att den via tipsmedlen tillför statsverket inkomster. Enligt utskottets uppfattning borde samhällets stöd till idrotten på sedvanligt sätt avvägas vid bedömning av anslagsbelopp för andra ändamål.

Efter en redovisning för omfattningen av det stöd som sedan 1979 utgått till idrottsrörelsen från Tipstjänst avstyrkte utskottet motionsyrkandet under hänvisning till att den tidigare motiveringen fortfarande ägde full giltighet.

Svenska Penninglotteriet AB

Det av staten helägda bolaget Svenska Penninglotteriet AB började sin verksamhet år 1939. Bolaget har tillstånd att bedriva lotterier med penningvinster. Det nuvarande tillståndet gäller till utgången av år 1993. Villkoren för rörelsen är fastställda i regeringens tillståndsbeslut. Bolaget har hittills anordnat tre olika lotterier, nämligen Penninglotteriet (24 ggr/år), Bellmanlotteriet (12 ggr/år) samt Kulturlotteriet till förmån för konst, teater och andra kulturella ändamål (1 gång/år). Överskottet av de två förstnämnda lotterierna tillfaller staten. Överskottet av Kulturlotteriet – år 1984 8,7 milj. kr. och år 1985 16,0 milj. kr. – tillfaller också staten men fördelas efter ansökan på olika kulturella ändamål. Fr. o. m. i höst ordnas ett nytt lotteri, Triss, med s. k. skraplotter av vilka omedelbart kan utläsas om vinst utfallit. Lottpriset är 20 kr.

Efter särskilt beslut av regeringen har bolaget åren 1984 och 1985 ordnat Fredslotteriet. Behållningen har oavkortad gått till svenskt fredsarbete. Behållningen blev år 1984 20,0 milj. kr. men sjönk förra året till 12,5 milj. kr. Även i år ordnas ett fredslotteri.

Under år 1985 sålde bolaget lotter för 1 429,9 milj. kr., varav penninglotter för 778,0 milj. kr., Bellmanlotter för 556,5 milj. kr., kulturlotter för 47,2 milj. kr. och fredslotter för 48,2 milj. kr.

Staten tillfördes samma år 470,7 milj. kr. i vinstmedel och 160,8 milj. kr. i vinstskatt. Motsvarande belopp år 1984 var 456,1 milj. kr. och 155,2 milj. kr.

AB Trav och Galopp (ATG)

Totalisatorverksamhet i samband med trav- och galopptävlingar har i Sverige förekommit sedan lång tid. Sedan år 1974 har AB Trav och Galopp (ATG) bildat av Svenska Travsportens Centralförbund (STC) och Svenska Galopp-sportens Centralförbund (SGC) tillstånd att anordna vadhållning i samband med hästtävlingar. I enlighet med vad som redovisats i proposition 1983/84:180 gäller numera och till utgången av år 1988 en överenskommelse som träffats efter överläggningar mellan staten på den ena sidan och STC och SGC på den andra om villkoren för trav- och galoppsporten och spelet i anslutning därtill.

Enligt ett regeringsbeslut med stöd av lotterilagen har ATG numera tillstånd att anordna vadhållning i samband med hästtävlingar. I beslutet anges de närmare villkor som gäller tillståndet, bl. a. om storleksordningarna av vinnarnas andel (65–80 % beroende på spelform). Vid sidan av lotteritillståndet för ATG finns förordningen (1984:354) om totalisatorvadhållning. Av denna framgår att riksskatteverket (RSV) är tillsynsmyndighet, att RSV utser särskilda kontrollanter och att RSV meddelar närmare föreskrifter för kontrollverksamheten. RSV har utfärdat ett vadhållningsreglemente.

ATG anordnar de s. k. rikstotospelen (V 65 och G 5 som ersätter TRIO) medan lokala trav- och galoppsällskap bedriver banspel. Även de senare spelen bedrivs numera för ATG:s räkning och i bolagets namn.

Totalisatoromsättningen uppgick år 1985 till 3 759,3 milj. kr. Motsvarande siffra år 1984 var 3 273,9.

ATG:s överskott före bokslutsdispositioner uppgick år 1985 till ett i förhållande till omsättningen lågt belopp eller till 10,8 milj. kr. Av ATG:s verksamhetsberättelse framgår emellertid att betydande belopp – 241,5 milj. kr. – tillförts trav- och galoppsporten i form av anslag och bidrag, vilka belastats företagets kostnadssida. Motsvarande belopp år 1984 var 205,3 milj. kr. Även från de olika banorna skedde överföringar till hästsportens aktiva.

Vissa uttalanden i lotterilagens förarbeten

I proposition 1981/82:170 med förslag till lotterilag, m. m. behandlades bl. a. frågan om relationerna mellan å ena sidan de statliga lotterierna och totalisatorspelet, å andra sidan de ideella föreningarnas lotterier (s. 76–78). Föredragande statsrådet Björn Molin uttalade inledningsvis att han, liksom remissinstanserna i allmänhet gjort, anslöt sig till förslaget av lotteriuutredningen att rätten att anordna lotterier med penningvinster liksom ditintills varit fallet i princip skulle vara förbehållen staten. Vidare anförde statsrådet följande:

Åtskilliga remissinstanser ansluter sig till utredningens uttalande att de statliga lotterierna och totalisatorspelet inte bör tillåtas att ytterligare breda ut sig på de ideella lotteriernas bekostnad. Flera remissinstanser anser dock att tillräckliga fakta inte har redovisats till stöd för några säkra slutsatser angående konkurrensen mellan olika typer av lotterier. Från flera håll anförs också att något direkt konkurrensförhållande inte föreligger mellan de statliga och de ideella lotterierna.

Aven jag anser givetvis att de ideella föreningarna bör ges så goda förutsättningar som möjligt att själva finansiera sin verksamhet. Den reglering som jag förordar i det föregående bygger också på grundtanken att försöka åstadkomma sådana förutsättningar.

I propositionen togs härefter upp frågan hur de statliga lotterierna och totalisatorspelet kunde antas påverka de ideella lotterierna. Sedan föredragande statsrådet konstaterat att några säkra slutsatser angående konkurrensen och dess verkningar för olika lotterier inte kunde dras av den statistik som redovisats för åren 1975–1981, anförde föredragande statsrådet följande:

Utredningens ställningstagande bygger bl. a. på tesen att det finns en begränsad marknad för lotterier. Som jag tidigare (avsnitt 2.7.2.3) har anfört är också min uppfattning att man bör kunna utgå från att utrymmet för lotterier i viss mening är begränsat. I och för sig bör man därför också kunna utgå från att det råder en viss konkurrens mellan olika lotterier. Enligt min uppfattning kan man dock knappast göra gällande att det finns en gemensam marknad för lotterier som exempelvis skulle innebära att en ökning för ett lotteri måste medföra en motsvarande minskning för ett annat lotteri.

I det här sammanhanget är det väsentligt att erinra om de skillnader som föreligger mellan olika lotteriformer. Det förefaller sannolikt att olika lotteriformer attraherar olika grupper av deltagare. Totalisatorspelet torde exempelvis i huvudsak vända sig till en helt annan kundkrets än de traditionella lotterierna. Det finns inte anledning att räkna med att de som i dag besöker trav- och galoppbanor och deltar i totalisatorspel i någon nämnvärd grad skulle övergå till att delta i traditionella lotterier, om totalisatorspelet begränsades. Inte heller finns det anledning att räkna med att de som deltar i traditionella lotterier, som ofta är lokalt förankrade och bygger på ett personligt engagemang, i någon högre grad skulle övergå till andra lotteriformer där behållningen inte tillfaller ideella intressen, om de traditionella lotterierna begränsades. Man bör också hålla i åtanke att många deltar i ett lotteri huvudsakligen för att på ett enkelt sätt kunna lämna sitt bidrag till en viss typ av verksamhet som man finner skäl att stödja.

Bl. a. mot bakgrund av det nu anförda finns det enligt min mening inte tillräckligt underlag för ett påstående om att de statliga lotterierna och totalisatorspelet skulle ha brett ut sig på de ideella lotteriernas bekostnad. Jag vill emellertid inte bestrida att de statliga lotterierna för många som är intresserade av lotterier och spel kan utgöra en större attraktion än de ideella lotterierna. Den framtida omfattningen och utformningen av de statliga lotterierna och totalisatorspelet bör därför vägas bl. a. mot intresset av att skapa så goda förutsättningar som möjligt för de ideella föreningarna att själva finansiera sin verksamhet. Det är emellertid samtidigt angeläget att de ideella föreningarna ges möjlighet att utveckla och förnya sitt produktutbud, exempelvis i fråga om kvaliteten på vinsterna och vinstplanernas uppbyggnad, och därmed på ett bättre sätt kunna hävda sig i konkurrensen med andra lotterier. Jag har i det föregående strävat efter att försöka åstadkomma sådana möjligheter för föreningarna.

Tilläggsån kan utgå för ombyggnad av vissa kulturhus och grundförstärkningsåtgärder i kulturhistoriskt värdefulla bostadshus, för åtgärder mot radon, röta, fukt, mögel och rost m. m. samt för ändrad lägenhetssammansättning i hus med många outhyrda lägenheter. Sedan en statlig fond för avhjälpande av fukt- och mögelskador nyligen inrättades utgår emellertid inga tilläggsån för fukt- och mögelskador i egna hem. Tilläggslånet ges för att täcka kostnader som överstiger husets ekonomiska bärkraft. Som regel är lånet ränte- och amorteringsfritt i minst fem år.

Riksdagen fastställer årligen två ramar avseende tilläggsångivningen. Den ena är en s. k. tillstyrkanderam som förutom tilläggsån för ombyggnad av vissa kulturhus även avser förhöjt låneunderlag för ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Den andra ramen är en s. k. beslutsram som avser åtgärder mot röta, fukt, mögel och rost m. m. ändrad lägenhetssammansättning samt grundförstärkning av kulturhistoriskt värdefulla hus. För tilläggsån till åtgärder mot radon gäller ingen rambeogränkning.

Med anledning av motioner beslöt riksdagen på hemställen av bostadsutskottet i betänkandet BoU 1985/86:13 att medge att ramen för de antikvariska myndigheternas tillstyrkanden av sådana ombyggnader av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse som bör komma i fråga för förhöjt låneunderlag och tilläggsån bestämdes till 40 milj. kr. för första halvåret 1986 och till 80 milj. kr. för budgetåret 1986/87. Detta innebar en ökning av ramen med 30 milj. kr. för perioden 1 januari 1986–30 juni 1987 i förhållande till regeringens förslag. I samma beslut beslöt riksdagen i enlighet med regeringens förslag att medge att beslutsramen för tilläggsån för bl. a. grundförstärkning fick bestämmas till 20 milj. kr. för första halvåret 1986 och 40 milj. kr. för budgetåret 1986/87.

I en motion som behandlades av bostadsutskottet i sammanhanget föreslogs att den ovan angivna tillstyrkanderamen skulle få överskridas till följd av en överenskommelse med Stockholms stad om upprustningar och grundförstärkningar i Gamla stan. I motionen föreslogs också ett tillkännagivande till regeringen angående behovet av åtgärder för att rädda Gamla stan. Motionärerna framhöll att finansieringsfrågorna snarast måste lösas för att inte unika kulturvärden skall gå till spillo.

Bostadsutskottet avstyrkte motionen med följande motivering (BoU 1985/86:13 s. 53):

Utskottet delar visserligen motionärernas syn på nödvändigheten av att bevara bebyggelsen i Gamla stan men anser inte att riksdagen i detta sammanhang bör ta ställning i frågan om att prioritera kulturhistorisk bebyggelse i vissa delar av landet framför andra. Det faktum att åtgärder för att bevara Gamla stans bebyggelse har en mycket hög prioritet avspeglas emellertid i att dessa projekt tilldelats en stor del av den årliga tillstyrkanderam som riksantikvarieämbetet fördelar. I motionen framhålls att Stockholms stad hemställt om utökad statligt stöd för upprustning av fastigheter i Gamla stan. Den av motionärerna aktualiserade frågan bör sålunda komma att övervägas utan någon riksdagens åtgärd.

Riksdagen biföll utskottets hemställen.

Den 1 juli 1982 trädde lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel i kraft. Lagen innehåller regler för anordnande av flipperspel och liknande automatspel. Enligt lagen krävs tillstånd för anordnande i förvärvssyfte av spel på mekanisk eller elektronisk spelautomat som inte ger vinst eller som ger vinst endast i form av frispel på automaten. Ansökningar om tillstånd prövas av socialnämnden i den kommun där spelverksamheten skall anordnas. Vid prövning av tillstånd skall socialnämnden bedöma om spelverksamheten kan antas försäkra bristande ordning eller kommer att bedrivas i en miljö som är olämplig för barn eller ungdom. Vid prövningen skall särskilt beaktas sökandens lämplighet, lokalens ändamålsenlighet samt lokalens belägenhet. Tillstånd får förenas med föreskrifter om lägsta ålder för tillträde och om tider när spelverksamheten får bedrivas samt andra föreskrifter som behövs för att motverka att spelverksamheten försäkras bristande ordning eller bedrivs i en miljö som är olämplig för barn eller ungdom. Om det efter tillståndsbeslutet uppkommer missförhållanden till följd av spelverksamheten, får socialnämnden meddela nya eller ändrade föreskrifter.

Den som anordnar automatspel som omfattas av lagens bestämmelser får inte otillbörligen locka barn eller ungdom att delta i spelet. Tillstånd får återkallas om spelet anordnas i strid mot denna bestämmelse. Detsamma gäller om automatspel anordnas i strid mot föreskrifter som socialnämnden har utfärdat.

Socialnämnden svarar för tillsyn över spelverksamheten. Påföljd i form av böter eller fängelse i högst sex månader kan ådömas den som uppsåtligt eller av oaktsamhet anordnar automatspel utan att ha tillstånd eller bryter mot socialnämndens föreskrifter.

Socialnämndens beslut enligt lagen får överklagas hos länsstyrelsen. I de flesta fall får länsstyrelsens beslut överklagas hos socialstyrelsen. Beslut enligt lagen av denna myndighet får inte överklagas.

Någon möjlighet att förklara spelautomater och annan egendom förverkade enligt automatspelslagen finns inte. I proposition 1986/87:6 om förverkande m. m., som kommer att behandlas av riksdagen under hösten, föreslås bl. a. att en bestämmelse om förverkande införs i lagen (ny paragraf. 9a §). Det skall enligt förslaget bli möjligt att förklara spelautomat och annan egendom som använts vid brott mot lagen förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt. Förverkande skall kunna ske bl. a. även hos den som yrkesmässigt tillhandahållit egendomen.

Regeringen lade fram förslaget till automatspelslagen, sedan riksdagen i januari 1981 hemställt att regeringen skyndsamt skulle lägga fram förslag till lagstiftning om flipperspelverksamheten (NU 1980/81:3, rskr. 1980/81:144). Regeringsförslaget grundade sig på promemorian (Ds Kn 1981:19) Kommunal kontroll över spelhallar med olämplig ungdomsmiljö.

Beträffande uttalanden under lagens förarbeten m. m. hänvisar utskottet till en redovisning i KrU 1984/85:1 (s. 8).

Med anledning av ett motionsyrkande om upphävande av lagen som behandlades i nämnda betänkande anförde kulturutskottet följande:

Av uttalanden som gjordes vid lagens tillkomst framgår att man redan vid tidpunkten därför gjorde bedömningen att det kunde finnas anledning att på grundval av erfarenheterna av lagen ytterligare överväga utformningen av en lagstiftning med syfte att motverka förekomsten av olämpliga barn- och ungdomsmiljöer. Enligt utskottets mening står det nu klart att en utvärdering av lagen måste komma till stånd. En rad skäl talar härför. Kritik har framförts mot att lagen tillämpats i alltför stor utsträckning av socialnämnderna och delvis i annat syfte än vad som var avsett vid lagens tillkomst. Å andra sidan har från socialnämndshåll hävdats att i besvärshandlingarna – som prövas av länsstyrelsen och, i högsta instans, socialstyrelsen – alltför liten hänsyn tagits till socialnämndernas sakkunskap då det gäller att bedöma riskerna för uppkomsten av dåliga barn- och ungdomsmiljöer.

En utvärdering måste som en följd av det sagda i första hand gå ut på en prövning av frågan om lagen använts på det sätt som lagstiftarna avsett – nämligen för att motverka uppkomsten av olämpliga barn- och ungdomsmiljöer i samband med sådana automatspel som lagen omfattar – och vilka effekter lagen haft. Samtidigt bör en bedömning ske av om lagen kommit att bli ett instrument för att av andra skäl begränsa omfattningen av spel på automater.

Om en utvärdering skulle visa att syftet med lagstiftningen uppnåtts och därför bör bibehållas måste givetvis i sammanhanget övervägas i vad mån bestämmelserna i lagen kan behöva jämkas med hänsyn till de vunna erfarenheterna.

Den tekniska utvecklingen av spel av den typ som lagen omfattar har gått mycket snabbt och det är därför inte osannolikt att lagens tillämpningsområde kan behöva omprövas.

För den händelse en utvärdering skulle leda till slutsatsen att lagstiftningen bör upphävas uppstår frågan om annan lagstiftning – utöver de möjligheter till åtgärder som exempelvis socialtjänstlagen erbjuder – bör tillgripas för att bekämpa dåliga barn- och ungdomsmiljöer av här aktuellt slag. Härvid aktualiseras även den möjlighet som motionärerna pekar på, nämligen en ändring av allmänna ordningsstadgan.

Då det gäller frågan om tidpunkten för en utvärdering av den aktuella lagen finns skäl framhålla att lagen varit i kraft endast sedan halvårsskiftet 1982 och att den bl. a. på grund av övergångsbestämmelserna inte omedelbart kunde tillämpas fullt ut. Erfarenheterna av lagen är därför, som justitieministern framhållit, begränsade. I överensstämmelse med vad denne uttalade i en frågedebatt under våren kan det därför finnas skäl för att vänta med en allmän utvärdering av lagen ytterligare någon tid. Utskottet utgår från att regeringen efter samråd med Svenska kommunförbundet tar ställning till frågan om tidpunkten och formerna för en sådan utvärdering.

På hemställan av utskottet avslogs motionsyrkandet.

I den ovannämnda propositionen 1986/87:6 erinrar justitieministern (s. 30) om kulturutskottets uttalande i utvärderingsfrågan. Han anför vidare bl. a. att han avser att senare ta upp frågan om en utvärdering och översyn av lagen.

Viss tidigare riksdagsbehandling

Lotterilagstiftningen

I sitt av riksdagen godkända betänkande KrU 1985/86:1 behandlade utskottet tre motioner, som främst avsåg frågor om folkrörelselotteriernas

möjlighet att utvecklas och att hävda sig på marknaden gentemot de statliga lotterierna. I sammanhanget togs särskilt upp frågor om möjligheterna till en förenkling av myndighetskontrollen kring lotterierna.

Motionerna remissbehandlades i viss utsträckning. En utförlig redovisning för innehållet i remissyttrandena finns i nämnda betänkande (s. 11–14 och bil. 1).

Kulturutskottet anförde i huvudsak följande:

Utskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i motionerna om värdet av folkrörelsernas insatser. I olika sammanhang har utskottet gett uttryck åt sin positiva syn på folkrörelsernas verksamhet. Dessa har haft och har fortfarande stor betydelse för vårt samhällsliv. Folkrörelsernas och föreningslivets arbete grundar sig på medlemmarnas egna insatser, och ett aktivt föreningsliv är en nödvändig förutsättning för att människorna skall bli mer delaktiga i det fortsatta samhällsbyggandet. Som framhölls i propositionen med förslag till lotterilag, m. m. bör de ideella föreningarna ges så goda förutsättningar som möjligt att själva finansiera sin verksamhet. En av inkomstkällorna för folkrörelserna är den lotteriverksamhet som de bedriver.

En av de huvudfrågor som tas upp av motionärerna är frågan om det finns skäl att genom lagstiftning eller på annat sätt förbättra folkrörelsernas konkurrenssituation gentemot de statliga lotterierna – de som för närvarande bedrivs av Svenska Penninglotteriet AB och Aktiebolaget Tipstjänst – och den därmed jämställda totalisatorverksamheten som bedrivs av AB Trav och Galopp. Det spörsmål som i första rummet aktualiserats härvidlag är om folkrörelserna skall få möjligheter att ha penningvinster i sina vinstplaner. Vid uppvaktningen av Folkrörelsernas arbetsgrupp har starkt understrukits att det är önskvärt att folkrörelsernas rikslotterier får ha högvinster av betydande storlek.

Utskottet vill för sin del erinra om att enligt den nuvarande lagstiftningen rätten att ordna lotterier med penningvinster i princip är förbehållen staten och att lagstiftningen trädde i kraft så sent som år 1983. I lagstiftningsärendet anslöt sig föredragande statsrådet utan erinran från riksdagens sida till denna ståndpunkt som intagits av lotteriutredningen och bland remissinstanserna i allmänhet vunnit stöd. Utskottet är inte berett att nu ompröva det tidigare ställningstagandet i detta avseende.

Frågan om det kunde anses föreligga en egentlig konkurrenssituation mellan de statliga lotterierna och folkrörelselotterierna diskuterades ingående i propositionen med förslag till lotterilag, m. m. I sammanhanget anfördes bl. a.

att man bör kunna utgå från att utrymmet för lotterier i viss mening är begränsat,

att man därför i och för sig också bör kunna utgå från att det råder en viss konkurrens mellan olika lotterier,

att man dock knappast kan göra gällande att det finns en gemensam marknad för lotterier som exempelvis skulle innebära att en ökning för ett lotteri måste medföra en motsvarande minskning för ett annat lotteri,

att det förefaller sannolikt att olika lotteriformer attraherar olika grupper av deltagare,

att man bör hålla i åtanke att många deltar i ett lotteri huvudsakligen för att på ett enkelt sätt kunna lämna sitt bidrag till en viss typ av verksamhet som man finner skäl att stödja,

att den framtida omfattningen och utformningen av de statliga lotterierna och totalisatorspelet bör vägas bl. a. mot intresset av att skapa så goda

förutsättningar som möjligt för de ideella föreningarna att själva finansiera sin verksamhet.

samt att det är angeläget att de ideella föreningarna ges möjlighet att utveckla och förnya sitt produktutbud, exempelvis i fråga om kvaliteten på vinsterna och vinstplanernas uppbyggnad, och därmed på ett bättre sätt kunna hävda sig i konkurrensen med andra lotterier.

Utskottet anser att det inte framkommit något i detta ärende som ger anledning till ett annat synsätt än det som sålunda i viss utsträckning redovisats. Det är visserligen riktigt att de statliga lotteriernas omsättning ökat väsentligt under senare år men även folkrörelselotteriernas omsättning har ökat, låt vara att det förekommer betydande variationer i ökningstakten mellan olika sådana lotterier. Det bör i sammanhanget påpekas att utredningen i ärendet också ger stöd för att det i praktiken kan uppstå konkurrens mellan lokala och centrala lotterier som ordnas inom en och samma folkrörelse, vilket kan leda till att det uppstår avsättningssvårigheter för lotterna i det centrala lotteriet.

Utskottet vill trots det anförda inte förneka att utvecklingen för folkrörelselotterierna och vad som i övrigt framkommit i detta ärende motiverar att man i skilda avseenden överväger på vad sätt förutsättningarna för sådana lotterier kan förbättras. Därvid bör särskilt olika förslag som aktualiserats i ärendet övervägas. I detta hänseende vill utskottet anföra följande.

Regeringen har i dagarna lagt fram en proposition om ändring i lagen om skatt på lotterivinster, som innebär bl. a. att skatt inte skall erläggas på vinst i varu- och tombolalotteri. Ett genomförande av detta förslag – som innebär ett minskat vinstskatteuttag med ca 17 milj. kr. per år – kan bedömas öka folkrörelsernas konkurrenskraft. Härtill kommer de administrativa vinster som uppstår.

Enligt lotteriförordningen utgår avgifter för vissa bevis om tillstånd enligt lotterilagen. Avgift utgår, i vissa fall med 600 kr. och i andra med 200 kr.

Utskottet har inhämtat att lotterinämnden i en framställning till regeringen tidigare i år har hemställt att riksrevisionsverket får i uppdrag att i samråd med lotterinämnden utarbeta förslag till ändring av lotteriförordningen. Bakgrunden till framställningen är bl. a. den kritik som framförts mot tillämpningen av avgiftsreglerna. Regeringen har ännu inte tagit ställning till framställningen.

Lotterinämnden har möjlighet att i fråga om rikslotterier medge att vinster får utgöras av värdepapper. Av lotterinämndens yttrande framgår att nämnden tillåtit att ca 20 % av vinstvärdet får utgöras av premieobligationer. Även om det inte ankommer på utskottet att genom tolkning av tidigare antagen lag ge uttryck åt någon uppfattning om hur stor del av vinstvärdet som får utgöras av värdepapper, kan konstateras att lagstiftningen torde ge visst utrymme för en ökning av den angivna procentsatsen. Om premieobligationer eller andra värdepapper i ökad utsträckning tillåts som vinster, skulle detta sannolikt öka folkrörelselotteriernas attraktivitet.

Såväl i motionerna som under remissbehandlingen och vid uppvaktingen har stark kritik framförts av innehåll i huvudsak att regelsystemet på lotteriområdet, särskilt det som utformats av lotterinämnden, är onödigt detaljerat, att det administrativa förfarandet vid tillståndsgivningen är alltför byråkratiskt – bl. a. har folkrörelserna alltför litet inflytande vid tillståndsgivningen – samt att de krav som ställs på utbetalningsrutinerna borde kunna förenklas.

Lotterinämnden har i sitt remissyttrande utförligt bemött den framförda kritiken. Därvid har nämnden bl. a. framhållit att den offentliga kontrollen av lotterier är av betydelse för att bevara allmänhetens förtroende för

föreningslivets lotterier. Beträffande innehållet i övrigt i remissyttrandet hänvisar utskottet till detta.

Utskottet vill erinra om att det i den proposition, som ligger till grund för den nuvarande lagstiftningen, underströks vikten av att reglerna rörande lotterier utformas så att de inte innebär eller kan leda till mer långtgående inskränkningar för lotterianordnarna eller dem som bistår lotterianordnarna än som verkligen är nödvändiga för att man på ett effektivt sätt skall kunna uppnå syftena med regleringen. Den får inte heller medföra onödigt betungande eller krångliga rutiner. Således måste eftersträvas regler som förenar effektivitet med administrativ enkelhet, anfördes det i propositionen.

Vad som sålunda uttalades i lagstiftningsärendet gäller fortfarande fullt ut. Utskottet vill därför understryka vikten av att folkrörelserna och andra organisationer inte möts av onödiga byråkratiska hinder i här aktuell avseende eller att eljest omotiverade regler uppställs. I detta sammanhang bör, med hänsyn till vad som anförts vid remissbehandlingen, understrykas att det är självklart att det ankommer på lotterinämnden att inom ramen för sina resurser ge folkrörelserna god service. Samtidigt vill utskottet – mot bakgrund av vad lotterinämnden anför – framhålla att det inte är möjligt att inom ramen för detta riksdagsärende avgöra om eller i vad mån den framförda kritiken i sina enskildheter är befogad. Utskottet utgår från att lotterinämnden lika väl som polismyndigheter och länsstyrelser strävar efter att leva upp till vad som i enlighet med det sagda uttalades i lagstiftningsärendet. Lotterinämndens yttrande visar enligt utskottets mening att det hos nämnden finns en beredvillighet att fortlöpande ompröva bl. a. behovet av kontroll av lotterierna i den mån de intressen nämnden har att bevaka inte därigenom eftersätts. Nämnden har sålunda ställt sig positiv till att under vissa förutsättningar sänka kravet på kontroll av utbetalningarna i rikslotterier.

Då det gäller lagstiftningen, som utgör ramen för lotterinämndens och övriga myndigheters handläggning av lotteriärenden, finns skäl erinra om att riksdagen efter förslag av regeringen redan under första året av lagens giltighetstid beslutat om vissa förenklingar i systemet.

Vid ställningstagande till frågan om det nu är påkallat med något riksdagens initiativ för att få till stånd en allmän översyn av lagstiftningen med utgångspunkt i bl. a. den kritik som framförts i detta ärende måste beaktas att lagstiftningen varit i kraft mindre än tre år. Detta talar för att det ännu är för tidigt att göra en allmän översyn i nämnda hänseende. Utskottet framhöll förra året (KrU 1984/85:1) att det ankommer på regeringen att pröva om det kan finnas skäl att inom regeringskansliet göra en mer begränsad översyn av lagstiftningen med hänsyn till hitintills vunna erfarenheter av lagens tillämpning. Detta gäller fortfarande. De i ärendet framkomna synpunkterna är ägnade att bredda underlaget för en sådan prövning. Det får också förutsättas att resultatet av arbetet inom Folkrörelsernas gemensamma arbetsgrupp för lotterifrågor blir av värde härvidlag.

Utskottet anser med hänvisning till det anförda att motionerna inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stöd från AB Tipstjänst till idrotten

Utskottet hänvisar till avsnittet om AB Tipstjänst (s. 6).

På hemställan av utskottet i betänkandet KrU 1985/86:18 (p. 1) gav riksdagen som sin mening till känna vissa synpunkter om närmare överväganden av möjligheterna att skapa en eller flera kulturfonder (se nämnda betänkande s. 16–17).

Utvärdering av lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel

Utskottet hänvisar till föregående avsnitt (s. 11).

Vissa statistiska uppgifter

Utskottet har inhämtat vissa statistiska uppgifter om lotteriverksamheten från lotterinämnden. Uppgifterna redovisas i bilagorna 1–3.

Utskottet

I betänkandet behandlas motioner som avser förutsättningarna för de rikslotterier som anordnas av folkrörelserna, användningen av statens inkomster av spel och möjligheterna att utnyttja statens organisatoriska resurser för att bl. a. ordna lotterier till förmån för föreningslivet. Även tre motioner som avser utvärdering eller upphävande av automatspelslagen behandlas.

Utskottet har i olika sammanhang gett uttryck åt sin positiva syn på folkrörelsernas verksamhet. Dessa har haft och har fortfarande stor betydelse för vårt samhällsliv. Folkrörelsernas och föreningslivets arbete grundar sig på medlemmarnas egna insatser, och ett aktivt föreningsliv är en nödvändig förutsättning för att människorna skall bli mer delaktiga i det fortsatta samhällsbyggandet. Som framhölls i propositionen med förslag till lotterilag, m. m. bör de ideella föreningarna ges så goda förutsättningar som möjligt att själva finansiera sin verksamhet. Sedan lång tid tillbaka är en av inkomstskälorna för många av folkrörelserna den lotteriverksamhet som de bedriver.

Folkrörelsernas rikslotterier m. m.

Motionärerna bakom motion Kr201 (fp) redovisar bl. a. vissa statistiska uppgifter om lotterisektorns utveckling under åren 1978–1983 samt anför sammanfattningsvis att de statliga spelen starkt ökat i omfattning under det att den del av sektorn som gäller föreningslivet med något undantag haft svårt att hävda sig. Motionärerna framhåller att inte minst vinstbeloppens storlek och de omfattande marknadsföringsinsatserna torde ha medfört fördelar för de statliga lotterierna. Motionärerna pekar i första hand på att en möjlighet för föreningslivet att återfå sin andel av lotterisektorn är att föreningslivet får rätt att anordna rikslotterier med ett vinstsystem som liknar det system som gäller för de statliga lotterierna.

Enligt den nu gällande lagstiftningen är rätten att ordna lotterier med penningvinster i princip förbehållen staten. Lagstiftningen trädde i kraft så sent som år 1983. I lagstiftningsärendet anslöt sig föredragande statsrådet utan erinran från riksdagens sida till nämnda avgränsning vilken gjorts av lotteriuutredningen och bland remissinstanserna i allmänhet vunnit stöd. I likhet med sin inställning förra året är utskottet inte berett att ompröva det tidigare ställningstagandet i detta avseende. I det följande tar emellertid utskottet upp till diskussion frågan om andra åtgärder för att förbättra folkrörelselotteriernas konkurrenskraft än tillåtandet av penningvinster. Utskottet vill här också erinra om att utskottet förra året framhöll att lagstiftningen torde ge visst utrymme för att i ökad utsträckning låta rikslotterierna ha premieobligationer eller andra värdepapper som vinster (se ovan s. 12). Samtidigt finns det anledning påpeka att som en följd av att vid det senaste årsskiftet vinstskatten avskaffades i fråga om varulotterier situationen är den att nettoresultatet av rikslotterierna kan förbättras genom att attraktiva varuvinster ställs upp, eftersom sådana vinster liksom tidigare kan anskaffas med betydande rabatter.

Då det gäller möjligheten att förbättra förutsättningarna för folkrörelsernas lotteriverksamhet vill utskottet här också redovisa följande. Enligt vad utskottet inhämtat har en folkrörelsedelegation i slutet av oktober månad uppvaktat de båda regeringsledamöter som är ansvariga för lotterifrågor. Därvid har krav framställts om att bingoverksamheten skall underlättas, bl. a. genom ett slopande av spelskatten och att även den övriga lotteriverksamhet som bedrivs av folkrörelserna skall få lättare att hävda sig, bl. a. genom en begränsning av det spel som Penninglotteriet nyligen startat med s. k. skraplottér (Triss). Utskottet vill i anslutning härtill erinra om att hitintills s. k. kvicklotter huvudsakligen varit reserverade för folkrörelselotterierna, medan de statliga lotterierna varit sedelotterier med efterhandsdragning.

Utskottet har också inhämtat att de båda regeringsföreträdarna vid uppvaktningen ställt sig positiva till att låta utreda frågan om ett folkrörelseägt spelbolag för automatspel samt andra frågor som berör folkrörelsernas lotterier. Avsikten är att det i utredningsmaterialet skall ingå bl. a. en redovisning för erfarenheterna från folkrörelseägda myntspelbolag i Finland och Norge.

Som en följd av det anförda anser sig utskottet ha befogad anledning utgå från att regeringen inom en nära framtid tar ställning till i vilken ordning och inom vilka ramar möjligheterna att förbättra för folkrörelserna att bedriva och utveckla sin lotteriverksamhet skall prövas. Utskottet utgår också från att regeringen därvid beaktar bl. a. de krav rörande lotterisektorn som under senare år framförts motionsvägen i riksdagen och de synpunkter som bl. a. kulturutskottet anfört; av den föregående framställningen i detta betänkande framgår bl. a. att utskottet förra året diskuterade behovet av en översyn av lotterilagstiftningen. Utskottet anser det inte motiverat att utöver det anförda göra några uttalanden om inriktningen av det förutskickade översynsarbetet. I det följande diskuterar utskottet vissa lotterifrågor som indirekt kan påverka detta arbete.

Under hänvisning till det anförda anser utskottet att motion Kr201 i här aktuell del inte påkallar någon åtgärd av riksdagen.

En möjlighet att tillföra folkrörelserna ökade ekonomiska resurser skulle enligt den i föregående avsnitt delvis behandlade motionen, Kr201 (fp), vara att extralotterier anordnades inom Penninglotteriets ram. Nettobehållningen av sådana lotterier skulle oavkortat gå till föreningslivet. Motionärerna hänvisar till Fredslotteriet.

Utskottet kan inte förorda ett genomförande av förslaget, vilket innebär att Penninglotteriet skulle marknadsföra lotterier som skulle konkurrera med bolagets egna lotterier. Fredslotteriet, som anordnats under ettvarvt av åren 1984, 1985 och 1986, har utgjort ett undantag från vad som eljest gällt i fråga om Penninglotteriets verksamhet. Påpekas kan att behållningen av lotteriet, som år 1984 var 20,0 milj. kr., år 1985 sjönk till 12,5 milj. kr. Utskottet anser att – liksom hittills varit fallet – stöd till folkrörelserna från staten även i fortsättningen i första hand bör utgå i form av bidrag över statsbudgeten. Motionen avstyrks således även i denna del.

Utskottet kan inte biträda förslaget i motion Kr233 (s) om ett riksdagsinitiativ till ett riksomfattande lotteri för att finansiera Gamla stans återstående upprustning. Som framgår av den i det föregående lämnade redovisningen finns stödformer inom bostadssektorn som ger utrymme för insatser för att rusta upp Gamla stan. Det får förutsättas att bostadsutskottet bevakar frågan om resursbehovet för ändamålet. Utskottet, som också erinrar om att det ankommer på regeringen att pröva ansökningen om tillstånd att anordna lotterier med penningvinster, avstyrker således motion Kr233.

Specialdestinering av vissa lotterimedel

Krav på specialdestinering av vissa inkomster på statsbudgeten har i allmänhet avvisats av riksdagen. Skälet härtill är att man ansett att stödet till viss verksamhet främst bör prövas mot andra föreliggande utgiftsbehov och således inte göras beroende av inkomsten på viss inkomsttitel. De förslag som väckts i motion Kr268 (c) och Kr307 (vpk) bör bedömas med denna utgångspunkt. I förstnämnda motion föreslås att riksdagen skall begära förslag om inrättande av en kultur- och folkrörelsefond baserad på vinstmedel från statlig spelverksamhet (yrk. 8). Förslaget i motion Kr307 innebär att ett anslagsbelopp motsvarande tipsmedlens storlek årligen skulle tillföras idrotts- och friluftslivet (yrk. 2).

Riksdagen har på hemställan av utskottet tidigare i år gett regeringen till känna vissa synpunkter om närmare överväganden om möjligheterna att skapa en eller flera kulturfonder (se KrU 1985/86:18 s. 16–17). Därvid har utskottet bl. a. uttalat att ett kontinuerligt statligt stöd inte skall utgöra en nödvändig förutsättning för tillkomsten av kulturfonder. I sammanhanget har utskottet erinrat om den möjlighet som kan finnas att ge bidrag av lotterimedel från intäkter från Kulturlotteriet. Utskottet kan inte finna att det med anledning av den nu aktuella motionen finns skäl för riksdagen att ta något ytterligare initiativ. Detta följer i princip redan av det inledningsvis sagda. Härtill kommer att så länge de av riksdagen begärda övervägandena om kulturfonder inte föreligger, det inte är påkallat att riksdagen tar ställning

till frågan om sådana fonder skall ha ett vidare syfte än vad som tidigare i år förutsatts. Det finns inte heller anledning för riksdagen att nu uttala sig för ett mer omfattande statligt stöd än vad som angetts i det tidigare riksdagsbeslutet. Motion Kr268 avstyrks således i aktuell del.

Då det gäller kravet i motion Kr307 vill utskottet erinra om att liknande yrkanden upprepade gånger avslagits av riksdagen. Denna har därvid uttalat bl. a. att idrotten har rätt till ett betydande samhällsstöd oberoende av att den via tipsverksamheten tillför statsverket inkomster. Detta uttalande äger fortfarande giltighet. I enlighet med det inledningsvis sagda bör emellertid prövningen av stödet till idrotten – liksom till friluftslivet – ske med utgångspunkt i det stödbehov som bedöms föreligga ställt i relation till andra behov. Utskottet – som också erinrar om att sedan år 1979 efter särskilda regeringsbeslut visst direkt stöd utgått från Tipstjänst till idrottsrörelsen – avstyrker motionen i aktuell del.

Utvärdering eller upphävande av automatspelslagen

Lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel (automatspelslagen) trädde i kraft den 1 juli 1982. Enligt lagen krävs tillstånd för att i förvärvssyfte anordna spel på mekaniska eller elektroniska spelautomater som inte ger vinst eller som ger vinst endast i form av frispel. Frågor om tillstånd prövas av socialnämnden, som också svarar för tillsynen över verksamheten. Syftet med lagen är att den – genom att samhället ges en möjlighet till kontroll av spelverksamheten – skall bidra till att motverka uppkomsten av olämpliga barn- och ungdomsmiljöer i samband med spel på flipperspel och liknande automatspel.

Lagen har inte ändrats sedan ikraftträdandet. I proposition 1986/87:6 föreslås emellertid en ändring som skall göra det möjligt att förklara spelautomater och annan utrustning som använts vid brott mot lagen förverkade. I propositionen, som bereds av justitieutskottet, har en utvärdering av lagen förutskickats. Enligt vad kulturutskottet inhämtat har justitiedepartementet för detta ändamål i slutet av förra månaden gått ut med en enkät till ett 40-tal instanser för att skaffa in en redovisning av erfarenheterna av lagstiftningen. På grundval bl. a. av de inkomna svaren kommer enligt vad som anges i enkäten formerna för ett eventuellt fortsatt översynsarbete att övervägas.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet att det inte är erforderligt med någon riksdagens åtgärd med anledning av två motioner, Kr256 (s) och Kr298 (fp), vari en utvärdering av automatspelslagen förordas. Eftersom det utvärderingsarbete som nu inletts inte bör föregripas, avstyrker utskottet även motion Ju102 (m), vari yrkas att automatspelslagen skall upphävas.

Utskottet hemställer

1. beträffande *förbättrade möjligheter för folkrörelsernas rikslotterier*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Kr201 i motsvarande del,
2. beträffande *extra föreningslotterier inom Penninglotteriets ram*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Kr201 i motsvarande del,
3. beträffande *ett riksomfattande lotteri för Gamla stans återstående upprustning*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Kr233,
4. beträffande *en kultur- och folkrörelsefond finansierad genom statlig spelverksamhet*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Kr268 yrkande 8,
5. beträffande *tipsmedlens användning till idrotten*
att riksdagen avslår motion 1985/86:Kr307 yrkande 2,
6. beträffande *utvärdering eller upphävande av automatspelslagen*
att riksdagen avslår motionerna 1985/86:Kr256, 1985/86:Kr298 och 1986/87:Ju102.

Stockholm den 18 november 1986

På kulturutskottets vägnar

Ingrid Sundberg

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Ing-Marie Hansson (s), Maja Bäckström (s), Jan-Erik Wikström (fp), Karl Boo (c), Lars Ahlmark (m), Anders Nilsson (s), Sylvia Pettersson (s), Margareta Mörck (fp), Gunnel Liljegren (m), Erkki Tammenoksa (s), Kerstin Göthberg (c), Alexander Chrisopoulos (vpk), Mats O Karlsson (s) och Maud Björnemalm (s).

Reservationer

1. En kultur- och folkrörelsefond finansierad genom statlig spelverksamhet (mom. 4)

Karl Boo (c), Kerstin Göthberg (c) och Alexander Chrisopoulos (vpk) anser *dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med "Riksdagen har" och på s. 19 slutar med "således i aktuell del" bör ha följande lydelse:
- Tidigare i år har riksdagen på hemställan av utskottet gett regeringen till känna vissa synpunkter om närmare överväganden om möjligheterna att skapa en eller flera kulturfonder (se KrU 1985/86:18 s. 16-17). Vad som anförs i motion Kr268 ger enligt utskottets mening starkt stöd för behovet av fonder som kan ge stöd åt inte bara kultur utan även folkrörelseverksamhet. Utvecklingen under året på lotterimarknaden - bl. a. genom Penninglotteriets långtgående intrång på kvicklotterisidan (Triss), vilken tidigare varit förbehållen folkrörelserna - har ytterligare accentuerat behovet av ett fortsatt statligt stöd till folkrörelserna. Staten har genom sin väl utbyggda

organisation för de statliga lotterierna en mycket effektiv apparat för marknadsföring, och det framstår som naturligt och rimligt att denna apparat utnyttjas även för att ge ett ökat stöd åt folkrörelserna likaväl som åt kulturen. Utskottet anser visserligen att försiktighet bör iakttas då det gäller specialdestinering av vissa inkomster på statsbudgeten men med hänsyn till det nära sambandet mellan resultatet av de statliga lotterierna och resultatet av folkrörelselotterierna bör det enligt utskottets mening inte finnas något principiellt hinder för att en kultur- och folkrörelsefond baserad på vinstmedel från statlig spelverksamhet inrättas. I sammanhanget erinrar utskottet om Kulturlotteriet, där visserligen överskottet tillförs staten men specialdestineras till kulturella ändamål.

I enlighet med det anförda tillstyrker utskottet motion Kr268 i här aktuell del.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande en *kultur- och folkrörelsefond finansierad genom statlig spelverksamhet*

att riksdagen med bifall till motion 1985/86:Kr268 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2. Tipsmedlens användning till idrotten (mom. 5)

Alexander Chrisopoulos (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "Då det" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Utskottet har upprepade gånger i av riksdagen godkända betänkanden uttalat bl. a. att idrotten har rätt till ett betydande samhällsstöd oberoende av att den via tipsverksamheten tillför statsverket inkomster. Detta uttalande äger fortfarande giltighet. Denna ståndpunkt har emellertid främst betydelse i ett läge då tipsmedlen skulle vara av en storlek som understeg vad som krävdes för att ge idrotten ett rimligt stöd. Numera överstiger Tipstjänsts årliga vinst 1 miljard kronor. Det direkta stödet till idrotten uppgår endast till något mer än 200 milj. kr., vartill kommer framför allt det särskilda ungdomsstödet. Med hänsyn till idrottens stora betydelse för ungdomen bör stödet till idrotten successivt trappas upp så att i enlighet med vad som föreslås i motion Kr307 anslaget till idrotts- och friluftslivet på sikt blir av samma storleksordning som överskottet inom Tipstjänst.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *tipsmedlens användning till idrotten*

att riksdagen med anledning av motion 1985/86:Kr307 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

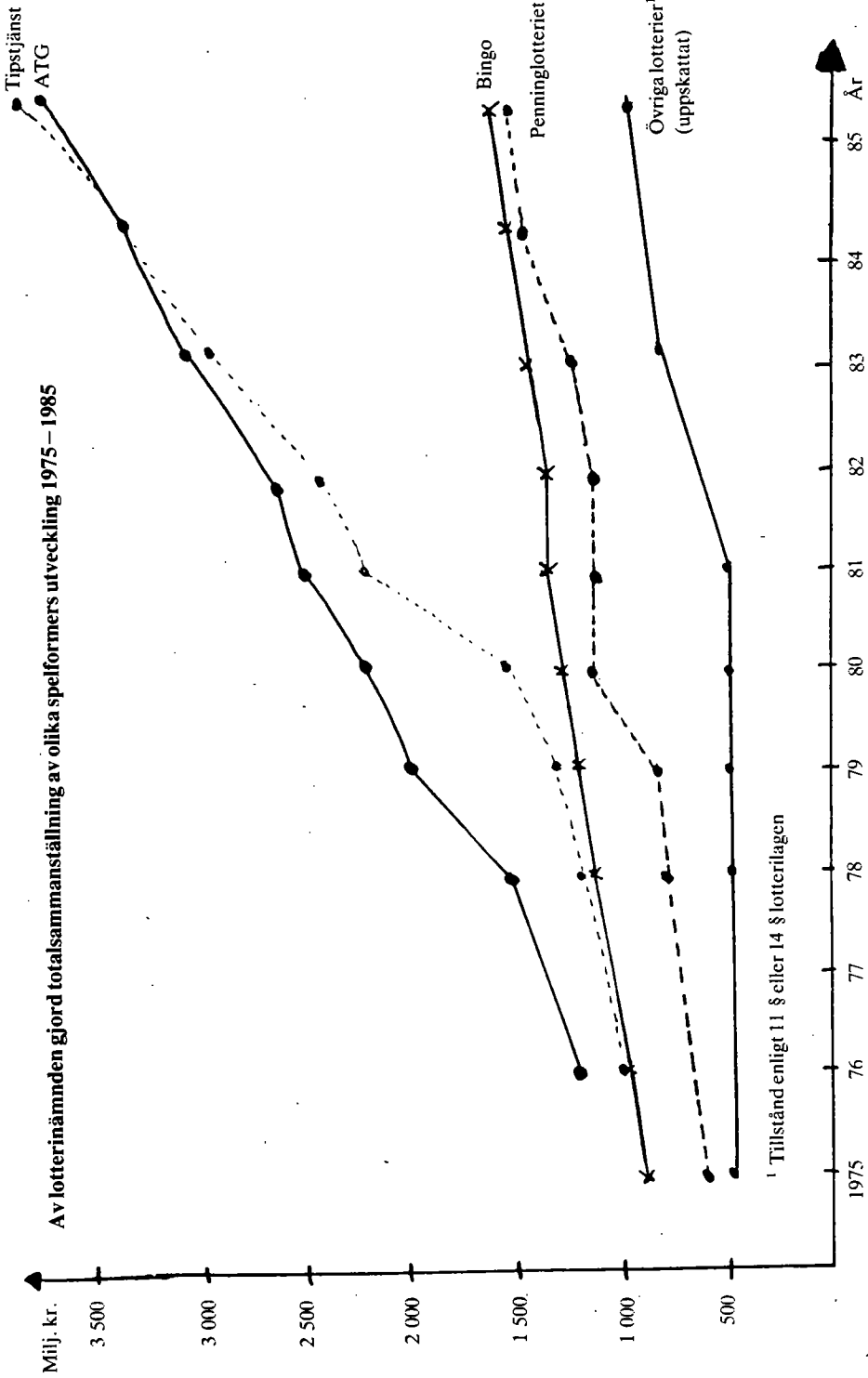
Särskilt yttrande

KrU 1986/87:5

Upphävande av automatspelslagen (mom. 6 delvis)

Ingrid Sundberg, Lars Ahlmark och Gunnel Liljegren (alla m) anför:

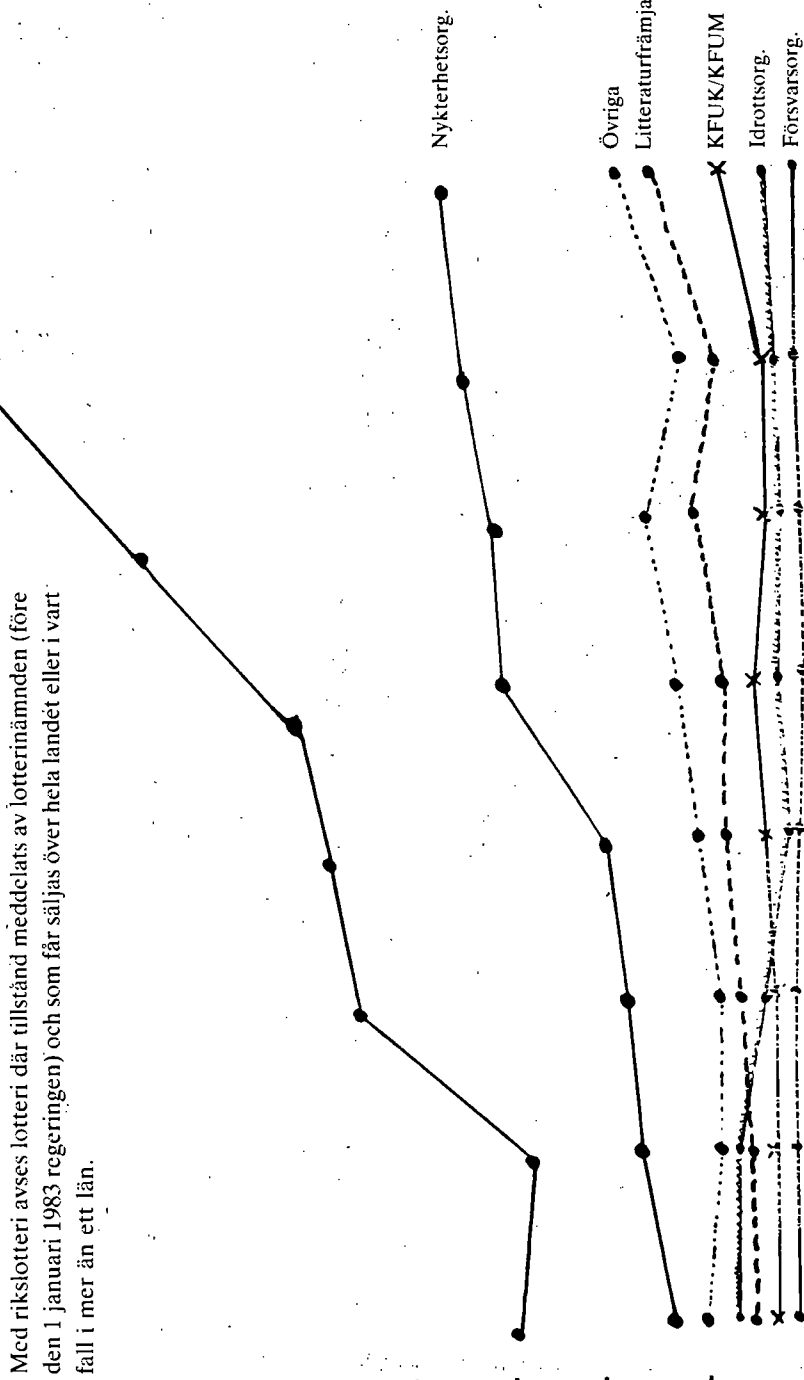
Även om vi anser att automatspelslagen är ett föga verksamt instrument när det gäller att förebygga olämpliga ungdomsmiljöer vill vi inte motsätta oss att lagen utvärderas innan prövning sker om den bör upphävas.

Av lotterinämnaden gjord sammansällning av rikslotteriernas utveckling 1978 - 1985 (se även bilaga 2)

Med rikslotteri avses lotteri där tillstånd meddelats av lotterinämden (före den 1 januari 1983 regeringen) och som får säljas över hela landet eller i vart fall i mer än ett län.

Milj. kr.

Av lotterinämden gjord sammanställning av rikslotteriernas utveckling 1978–1985 (totalt)
Beviljad omslutning i miljoner kronor (faktisk försäljning)

Lotterier	1978		1979		1980		1981		1982		1983		1984		1985	
	T	F	T	F	T	F	T	F	T	F	T	F	T	F	T	F
Politiska org.	38,6	37,8	37,3	34,5	59,8	47,4	67,9	64,6	74,5	96,2	111,4	116,9				
Nykerhetsorg. (IOGT, NTO)	19,4	18,4	21,3	19,8	23,2	21,7	26,6	25,3	43,5	43,1	47,3	43,7				
KFUK/KFUM	4,5	4,0	5,0	4,9	5,5	5,1	6,5	5,4	10,0	4,8	4,5	8,0	9,0			
Försvarsorg.	1,6	1,1	1,6	1,2	1,8	1,3	1,8	1,5	1,8	1,6	3,0	3,2	2,2			
Litteraturfrämjandet	7,0	7,0	8,0	7,2	10,0	7,0	11,0	9,6	11,0	10,6	17,0	12,0	18,0			
DHR	1,5	1,1	1,5	1,4	1,5	1,3	1,5	1,4	1,8	1,7	1,9	1,7	2,0	2,0		
Idrottsorg.	7,8	5,2	7,7	5,0	5,8	4,3	3,6	3,1	3,9	4,3	5,5	5,4				
Övriga	13,5		12,4		10,6		12,7		16,6	19,5	15,7	22,4				
Totalt	93,9		94,5		118,3		131,6		163,1	193,0	204,2	219,6				

T=Meddelat tillståndsbelopp
F=Faktisk försäljning

Innehållsförteckning

KrU 1986/87:5

Sammanfattning	1
Motionerna	1
Lotterilagstiftningen, m. m.	
Allmänt	2
Lotterier med penningvinster	3
Bingospel, traditionella lotterier m. m.	3
S. k. frisektor—lotterier	4
Vissa bingospel	4
Lotterier som får ordnas utan tillstånd	4
Övriga lotterier	5
Lotterinämnden	5
Lagen (1928:376) om skatt på lotterivinster	5
Lagen (1984:351) om totalisatorskatt	6
Lagen (1972:820) om skatt på spel	6
Avgifter enligt lotteriförordningen (1982:1012)	6
Aktiebolaget Tipstjänst	6
Svenska Penninglotteriet AB	7
AB Trav och Galopp (ATG)	8
Vissa uttalanden i lotterilagens förarbeten	8
Resurser för upprustning av Gamla stan	10
Lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel	11
Viss tidigare riksdagsbehandling	
Lotterilagstiftningen	12
Stöd från AB Tipstjänst till idrotten	15
Kulturfonder	16
Utvärdering av lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel	16
Vissa statistiska uppgifter	16
Utskottet	
Folkrörelsernas rikslotterier m. m.	16
Extralotterier genom Penninglotteriet, m. m.	18
Specialdestinering av vissa lotterimedel	18
Utvärdering eller upphävande av automatspelslagen	19
Hemställan	20
Reservationer	
1. En kultur- och folkrörelsefond finansierad genom statlig spelverksamhet (c. vpk)	20
2. Tipsmedlens användning till idrotten (vpk)	21
Särskilt yttrande	
Upphävande av automatspelslagen (m)	22

Bilagor

KrU 1986/87:5

1. Av lotterinämnden gjord totalsammanställning av olika spelformers utveckling 1975–1985	23
2. Av lotterinämnden gjord sammanställning av rikslotteriernas utveckling 1979–1985 (diagram)	24
3. Av lotterinämnden gjord sammanställning av rikslotteriernas utveckling 1978–1985 (totalt)	25

